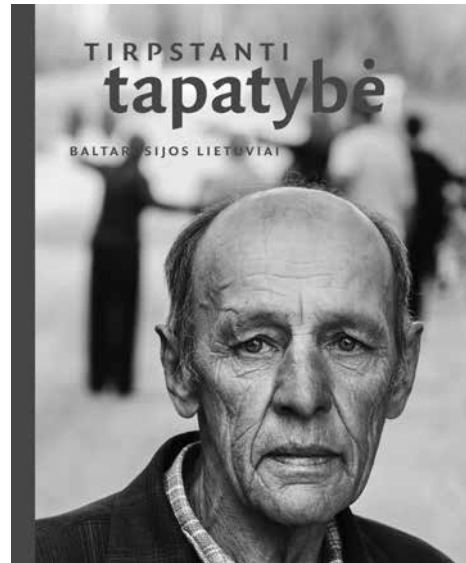

Vaizdai ir pašnekesiai tirpstančios tapatybės akivaizdoje

<https://doi.org/10.51554/TD.21.62.10>

Jau praėjo kone metai, kai galime susipažinti su fotografo, Lietuvos fotomenininkų sąjungos nario Klaudijaus Driskiaus knyga-nuotraukų albumu *Tirpstanti tapatybė. Baltarusijos lietuviai*, prie kurios galutinio parengimo prisidėjo gražus talkininkų ir rėmėjų būrelis¹. Nors knyga per šį laiką jau tikrai bus suradusi savo skaitytoją, bet norėtųsi tikėtis, kad dar nepavėluota pasidalyti įspūdžiais akademinėje terpėje apie naujausią leidinį iš senbuvų lietuvių dabarties gyvenimo gudiškoje aplinkoje. Tai ne pirma šio autoriaus knyga. Aptariamo leidinio sumanytojas, kaip jo pratarinėje rašo Vytautas Ališauskas,

jau pasirodė esąs jautrus nykstančių ir dingstančių tikrovių gelbėtojas nuo užmaršties. 2007 metais pasirodęs albumas *Arti Sarty* saugo Aukštaitijos užkampio atminimą. 2018 metais išėję *Laisvųjų testamentai* įamžina tuo metu dar su mumis tebebuvusius paskutinius partizanus ir partizanų ryšininkus (p. 7).

.....

1 Klaudijus Driskius. *Tirpstanti tapatybė. Baltarusijos lietuviai*, Vilnius: Tautos paveldo tyrimai, 2020. – 190 p. Rengiant knygą talkino Alfonsas Augulis, Galina Augulytė-Šturo, Valentinas Ivinskis; pasakojimų tekstus transkribavo Regimantas Pranaitis, knygos dailininkas Jokūbas Jacovskis, redaktorė Audra Kairienė, pratarinę parašė Vytautas Ališauskas; knygos leidimą, be Lietuvos kultūros tarybos, parėmė ir dr. Pranas Kiznis, Gintaras Ališauskas, Andrej Kapšuk, Edmundas Armoška, Vilniaus senamiesčio Rotary klubas.

O naujajame K. Driskiaus leidinyje jo dėmesys ir fotoaparatas nukreipiami kita linkme – į Gervėčius, „atskirtosios Lietuvos“ kraštą, ir jo žmones. Impulsą šiai knygai davė paties autoriaus ir jo bendražygio fiziko Regimanto Pranaičio keletą metų (2011–2018 m.) trukęs lankymasis šiose lietuvių gyvenamosiose vietose Baltarusijoje, kur daug bendrauta su tenykščiais gyventojais, įrašinėta jų pasakojimai, prisiminimai, nuotraukose fiksuota gyvenimo kasdienybė, akimirkos iš asmeninių ir religinių, kitų bendruomeninių švenčių. Apmąstant šio leidinio formatą ir turinį, proga priminti, kad juo tarsi tęsiama gerokai anksčiau prasidėjusi tradicija – stebėti ir tirti netoli Vilniaus, bet dėl istorinių aplinkybių dabar kaimyninėje šalyje gyvenančių lietuvių bendruomenių įvairius kultūrinius kontekstus. Kaip žinoma, Gervėčių sala su aplinkiniais kaimeliais ne kartą yra sulaukusi mokslinių ekspedicijų, kurių rezultatai paprastai skelbiami įvairiomis publikacijomis, tarp jų ir atskirais leidiniais. Minėtina dar sovietmečiu (1970 m.) organizuota vadinamoji *kompleksinė* ekspedicija, nors jos sukaupta medžiaga dėl anuomet galiojusios kietos ideologinės cenzūros buvo apibendrinta jau gerokai vėliau pasirodžiusioje kolektyvinėje monografijoje². Pastaraisiais metais reikšmingus tyrimus atliko dar viena kompleksinė ekspedicija, inicijuota Vilniaus universiteto, kurio projektą rėmė Lietuvos mokslo taryba (vadovė dr. Saulė Matulevičienė, 2010–2012); netrukus buvo paskelbta knyga-nuotraukų albumas *Gervėčių Lietuva*, kerinti skaitytoją fotografo Arūno Baltėno įamžintais išpūdingais šiandienos gervėtiškių gyvenimo vaizdais, kurių kultūrinės prasmės dar stipriau paryškina, svariai papildo glausti, itin turiningi ir informatyvūs archeologo Vykinto Vaitkevičiaus ir folkloristės Saulės Matulevičienės tekstai³.

O štai dabar taip pat kalbame apie artimo pobūdžio leidinį, irgi skirtą to paties krašto dabarčiai, išvydusį dienos šviesą minėtiems dviem pavieniams entuziastams ir bendraminčiams beveik dešimtmetį aktyviai besidomint Gervėčių salos gyvenimu. Knyga sudaryta iš dviejų dalių: pirmojoje ir didžiausioje eksponuojama 130 nespaltotų K. Driskiaus nuotraukų, antroji skirta vietinių žmonių pasakojimams, pagyvintiems 71 mažesnio formato fotografija su pasakotojų atvaizdais, kitomis jų ir bendruomenės gyvenimo situacijomis; čia įterpiami ir knygos sudarytojų išpūdžiai iš daugkartinių sienos kirtimų, aprašomi kiti įsiminę susidūrimai su vietos valdžia viešint pas Baltarusijos lietuvius. Pats šios knygos-nuotraukų albumo modelis nėra unikalus projektas šiuolaikinėje leidybos praktikoje. Nuotraukose užfiksuotus vaizdus papildyti tam tikrais naratyvais, nebūtinai konkrečiai atliepiančiais vaizdų turinį,

2 *Gervėčiai*, Vilnius: Mintis, 1989. – 431 p. Šiandien nestebina, kad sovietmečiu ekspedicija galėjo įvykti tik susijungus solidžioms institucijoms. Todėl ši ekspedicija buvo organizuota Lietuvos TSR paminklų apsaugos ir kraštotyros draugijos Vilniaus miesto skyriaus, Baltarusijos TSR mokslų akademijos Menotyros, etnografijos ir tautosakos instituto bei Lietuvos TSR mokslų akademijos Lietuvių kalbos ir literatūros instituto (p. 5).

3 Arūnas Baltėnas, Saulė Matulevičienė, Vykintas Vaitkevičius. *Gervėčių Lietuva*, Vilnius: R. Paknio leidykla, 2013. – 250 p.

jau įprastas reiškinys. Be minėtos knygos *Gervėčių Lietuva*, galima priminti anksčiau pasirodžiusius leidinius: Arūno Baltėno kartu su Onute Drobeliene parengtą knygą *Šilų dzūkai* (2009 m.), irgi su daugybe gražių nuotraukų drauge su dzūkiškais pasakojimais; dar vienas panašios struktūros leidinys, išėjęs 2012-aisiais metais, yra skirtas Žemaitijai, kuriame šalia nuotraukos (nebūtinai kiekvienos) įglaudžiama koks nors etnografinis, dažnai sapno pasakojimas ar dar kitokių žemaitiškų patyrimų refleksija, pajavairinta tautosakos tekstais iš archyvinių rankraščių⁴. Įdomu, kad šioje knygoje nedidelės apimties siužetai skelbiami ir žemaičių tarme, ir šalia bendrine kalba, prieinama nežemaičiams.

Leidinyje *Tirpstanti tapatybė...*, kaip matysime kiek vėliau, tarmė irgi svarbi, o dabar verta grįžti prie knygos pirmosios – įspūdingų fotografijų – dalies. Kaip tik čia dėmesį patraukia ne mažiau įdomi, nors tik iš dalies motyvuota autoriaus pasirinkta nuotraukų pateikimo tvarka – išdėstymas pagal metų sezonus, pradedant nuo pavasario ir baigiant žiema, kruopščiai pažymint vietas ir fotografavimo laiką. Galima tarti, kad tokia laiko periodizacija siekiama įspūdžio, kuris šiuolaikiškiau atlieptų žemdirbių kultūroms, tarp jų ir lietuviškajai, būdingus kalendorinius metų ciklus. Štai, be pavasarines religines šventes, ypač atlaidus (Švč. Trejybės), pavasario darbus iliustruojančių vaizdų, rasime nuotraukų iš mokyklinių švenčių (paskutinio skambučio diena baigiantis pavasariui), čia dar rikiuojasi ir giminės, šeimos nuotraukos (vietinių žmonių autoportretai, pavyzdžiui, senos moters su senoviniu rugių pjautuvu rankoje) ar šiaip sustabdytų dar kitokių buitės akimirų, kurias kebloka priskirti vien minėtam metų laikui. Filosofas V. Ališauskas pratarmėje apie fotografą K. Driskų prabilęs ir kaip apie „žinomą režisuotos fotografijos meistrą“, matyt, turėdamas galvoje teoretikų filosofines atodairas į fotografijos istoriją, jo žodžiais tariant, „kaip į meną ištrinti ribą tarp tikrovės ir fikcijos“. Ir tolesnėse albumo dalyse, atrodytų, irgi kiek formaliai laikomasi sezoninio principo išdėliojant ir siejant nuotraukas su likusiais trimis metų laikais. Tarkime, vasaros skyrelis pradedamas vaizdais iš birželio mėnesio pamaldų, čia pat išliejami užfiksuoti įvairūs šio meto žemės ūkio darbai, mechanizuotos rugiapjūtės paveikslai, vasaros pramogos ir atokvėpiai po darbų, nors nevengta įamžinti ir liūdnuų šeimos įvykių (momentų iš laidotuvių vasarą?), tęsiama portretų galerija, o baigiama vasaros „fotosesija“ – scenomis iš Žolinių. Nepaisant nuotraukų kompozicinės dėlionės pagrįstumo ar nepagrįstumo, vartant knygą jų išklotinė iškalbingai referuoja apie ramiai pulsuojantį šiuolaikinio kaimo kasdienį gyvenimo ritmą, kaip ir kadaise, reguliariai pristabdomą įprasto šventinio susikaupimo, stipraus religinio išgyvenimo ir jį natūraliai lydintį linksmo šurmulio. Kita vertus, žvelgiant ne vien etnologo akimis tie fotografo vos prieš keletą metų į nuotraukas perkelti kaimiečių darbo ir buitės vaizdai, žmonių laikysenos primena mūsų sąmo-

4 Arūnas Baltėnas, Vita Ivanauskaitė-Šeibutienė. *Žemaičiai. Gyvenimas ir šventės*, Vilnius: A. Paknio leidykla, 2012. – 224 p.

nėje jau spėjusią nutolti vakarykštę mažąją Lietuvos kaimo kasdienybę. Nelyginant nuotraukų autoriui būtų pavykę sugriebti nueinančio praeitin, besibaigiančio vieno istorinio laiko etape užsikonservavusį, atrodytų, tik nežymiai sudabartintą gyvenimo vaizdą. Panašią išvadą dėl bendro nuotraukų įspūdžio yra siūlęs ir V. Ališauskas apžvelgiamos knygos galinio viršelio įrašė:

Laiko slinktis kita forma atsiskleidžia vietos žmonių portretuose. Vien iš veidų juos vargiai atskirtum nuo Lietuvos miestelių ir kaimų gyventojų. Vis dėlto esama sunkiai apčiuopiamo fono, darančio juos personažais, įstrigusiais tarp praeities ir ateities – be abejonės, žvelgiant iš mūsų perspektyvos. Interjero detalės, aprangos elementai, kai kada tiesiog foninio peizažo nuotaika liudija juos iškritus iš istorijos tėkmės.

Dar kitokį patirčių klodą atveria knygos autorių prašnekintieji žmonės, dažniau vyriausiosios kartos atstovai. Kaip paprastai tokiais atvejais šnekučiuojantis „apie gyvenimą“, pašnekovų noriai prisimenama jaunystė, atmintin įsirėžę biografiniai momentai, ypač laimingų ar mažiau sėkmingų vedybų istorijos, šiaip nuotykiškai, jautrios asmeninės ir kolektyvinės traumos, atviraujama moralinių pasirinkimų temomis, prioritetus visuotinai teikiant katalikiškoms nuostatoms. Religinis aspektas net fragmentiškai atspindėtose gyvenimo istorijose labai ryškus, dominuojantis – tuo neleidžia suabejoti ir leidinyje skelbiamos nuotraukos. Kunigas ir mokytojas nemažoms vyresniųjų žmonių grupėms išlieka pagrindinis autoritetas. Jau pasirodžius knygai-nuotraukų albumui, viename interviu jo autorius prisipažins be galo stebėjęsis šio krašto religingumu:

Nepaprastas lietuviškų kaimų gyventojų „klegėjimas“. Tikėjimas ir maldos. Gal Žemaitijoje dar pastebėjau tokią pagarbą Dievui. Baltarusijos lietuviams būdingas ypatingas pamaldumas, liudijantis autentišką šimtametę praeitį. Kalendorinės šventės, kad ir aptrupėjusios, tačiau turinčios neišnykusių papročių.⁵

Ir kiti Gervėčių apylinkių tyrėjai liudija mūsų dienomis susidūrę su tokiu pat gilaus pamaldumo pasireiškimu:

Margaspalvėmis skarelėmis pasipuošusios moterys – puikios giesmininkės, per mišias lietuviškos tradicinės giesmės pripildo bažnyčią iki pat skliautų. Ieškančiam senosios Lietuvos – įspūdis neišdildomas.⁶

5 Iš pokalbio su *Alkas.lt* vyr. redaktoriumi Jonu Vaiškūnu. Žr. <https://alkas.lt/2021/03/01/k-driskius-baltarusijoje-lietuvas-daugiau-nei-lietuvoje-nuotraukos/>.

6 Saulė Matulevičienė. „Tuštėjančių kiemų kraštas“, in: Arūnas Baltėnas, Saulė Matulevičienė, Vykintas Vaitkevičius. *Min. veik.*, p. 29.

O tęsiant kalbą apie biografinio pobūdžio pasakojimus, juose gyvai reflektuojamos istorinės praeities aktualijos – gyvenimas *kolchoze*, pavieniais atvejais užkabinamas ir ankstesnis, ypač skaudus, laikas (pasipriešinimas *Armijai Krajovai*). Kartu paliečiamas ir šiuolaikinis motinų, apskritai moterų skaudulys – sūnų, vyrų girtuoklystė, gerai pažįstama ir gyvenantiems šiapus sienos, jautriai apmąstoma seno, artimųjų apleisto žmogaus būsenos. Ši paviešinta daugiatemė egodokumentika, įskaitant ir istorinės atminties liudijimus, yra įdomi bei reikšminga, leidžia užčiuopti ne tik dabarties socialines plotmes ar patvirtinimą, kad niekur nedingo istorinių įvykių gyvoji atmintis, bet sykiu perteikia ir pačios lietuvių bendruomenės mūsų dienomis kuriamą savivaizdį.

Taigi, vienas iš atminties įrankių šioje knygoje yra vietinių žmonių pasakojimai. Kaip gerai žinoma, akademinėje aplinkoje iš seno yra susiklosčiusi tendencija tirti įvairius kultūros aspektus tautos gyvenamojo ploto pakraščiuose, tikintis čia rasti geriau išlaikytus jos substratinius pavidalus ar reliktus. Kaip tik tokiai periferinei zonai atstovauja ir pietų aukštaičiams priskiriama Gervėčių sala ir jos žmonės, kurie nuo pat prieškario iki dabar traukia folkloristų, etnologų, kalbininkų dėmesį. Visi jie būtent čia – krašto paribiuose – ieško ir randa kokią nors vienokios ar kitokios tautosakos ar jos motyvo galimą pirmtaką, pastebi laiko tėkmės dar nenusineštą praeitin papročio ar tikėjimo variantą, išgirsta ties išnykimo slenksčiu balansuojančias vietinės tarmės formas. Todėl buvo įdomu ir šįsyk pasižvalgyti po svarstomos knygos pasakojimą iš šios perspektyvos. Tokiam pasirinkimui koją kišo viena nežymi smulkmena – tekstų autorystės klausimas. Nors knygos priešlapyje skelbiama, jog tekstų autoriai yra R. Pranaitis (taip pat nurodoma, kad jis transkribavo pasakojimų įrašus) ir K. Driskius, tačiau beveik prie pusės skelbiamos tekstinės medžiagos pažymėtos čiabuvių pavardės. O kur tokių nuorodų nėra, reikia pačiam susigaudyti, kad čia jau pateikta – perpasakota ar kitais būdais gauta – informacija kurio nors iš dviejų įvardytų autorių, tiesa, atskirais atvejais su lengvai numanomu tikruoju jos šaltiniu. Iš folklorinių prieigų skaitant atskirus tekstus, jie skaitančiojo sąmonėje savaime susilieja į vieną, daugiau ar mažiau rišlų naratyvą. Pagunda jame paieškoti senosios etninės kultūros atspindžių, kaip kokių nors, folkloristų terminais kalbant *bendrujų vietų*, pasiteisino tik iš dalies – jų pasitaiko prorečiai, taigi pavyko aptikti nedaug. Tokia vieta galėtų būti Girių kaime glaustai aprašytas kadaise buvęs įprastas velykinis kaimynų lankymas, vietinių vadinamas *vesolynu*, kai pavakare jaunų nevedusių vyrų grupė vaikščioja po kaimą, pradėdama nuo galinės sodybos ir giedodama „Linksmą dieną mums nušvito...“; jei šeimininkai atidaro langą, sveikinimas priimtas, jeigu niekas neatidaro, keliauja toliau; pasveikintieji „duoda dešrų, kumpio, pyragų, kiaušinių, samagonkos (naminės degtinės)“; vaikštytynės baigiamos kurios nors merginos namuose vaišėmis ir šokiais (p. 148). Dar tebėra paplitęs *oliavimas* – žuvų gaudymas rankomis; „oliaujama pavieniui arba dviese,

terbą galima turėti su savimi“; „vyrai išbūna po vandeniu iki minutės“; pagaunama „tiek, kiek reikia pavalgyti“, o svarbiausia – „nėra tokio įstatymo, kad baustų už oliavimą“ (p. 158). Kiek sąlygiškai sakytinės tradicijos kontekste *bendrajai vietai* prilygintume užfiksuotus mitologinės mąstysenos reliktus. Antai žinoma Kimsų giminėje motinos ir dviejų sūnų nesutarimo istorija pasakojama su sakmišku intarpu: motinai prieš mirtį nepalikus sūnums jos turėto aukso, bet jį užkasus tarp brolių namų, „temstant žmonės matydavo toje vietoje bėgiojant geltonus viščiukus“ (p. 150). Sprendžiant iš skelbiamų pokalbių su vietiniais, šiandien *nebeaktyvuojama* pasakotojų jaunystės laikais čia klestėjusi dainų tradicija, paskirose šeimose jau tik menama, kaip esą būdavę: kai pradės vakarais užsidegus lempą, tai ir dainuos, kol pradės švisti⁷ (p. 152). Panašiai kaip ir daug kur Lietuvoje, čia fiksuota savo gimtinę aukštinanti vietos žmonių autorinė himnų kūryba. Pavyzdžiui, gervėtiškiai didžiuojasi Malvinos Chmeliauskaitės–Miškinienės sukurtu himnu, kuris giedamas ypatingomis progomis, pirmiausia Lietuvos valstybės dieną – liepos 6-ąją. Iškilminga giesmė prasideda šio krašto išskirtinumą pabrėžiančiu posmu:

Esam Gervėčių krašto žmonės, sala lietuvių Gudijoj,
Augom atskirti nuo Tėvynės, savo motulės Lietuvos (p. 166–167).

Įvairiatemių prisiminimų fone dar šmėsteli pavieniai užkalbėjimų praktikos atvejai (p. 180–181), lyg tęstųsi vis dar neužgesusi sena šio krašto tradicija (ją fiksavo ir 2010–2012 m. Gervėčių saloje dirbusi minėta ekspedicija). Baigiant pastebėjimus apie folklorinės kultūros apraiškas aptariamose knygoje, konstatuotina, kad ši tema, ko gero, nė nebuvo knygos rengėjų akiratyje. Tačiau tai, kas pateko į knygą, dėl to jokių būdu nė kiek nenuvertėja; juolab kad visada būna įdomus kultūros reiškinių matymas ne etnologo akimis, o mūsų atveju kirbėjo tik „pasitestuoti“, kur link buvo kreipiami dviejų vilniečių organizuojami pokalbiai su Baltarusijos lietuviais. Vis dėlto pagrindinę pašnekesių kryptį, matyt, galima tikrai nujausti – pagal išgales rėpti visuminį krašto dabarties gyvenimą. Kadangi iš privačių pokalbių teko patirti, kad užrašyta gausi medžiaga, tad skaitantysis paliekamas spėlioti, iš kokio užrašytų pasakojimų klodo buvo atsirinkti skelbiamieji fragmentai, nežinant, kam knygos rengėjai bus teikę pirmenybę. Tiesiau sakant, kiek apmaudu, kam be reikalo iš akių išleisti nors minimalūs šio pobūdžio komentarai. Antra vertus, autoriai, rengę šį įvairiais aspektais įdomų ir vertingą leidinį, turėjo teisę rinktis nešališkų stebėtojų vaidmenį. Lyg būtų įsipareigota tik praskleisti širmą į gervėtiškių dabartį, patiems pasiliekančią šešėlyje. Kartu su tuo

7 Kaip galima spręsti ir iš knygos *Gervėčių Lietuva* paliudijimų, šiandien jau garbaus amžiaus dainininkės telkiasi, tarkime, Gervėčių parapijoje, į bažnytinio giedojimo būrelius.

klostosi ir rečiau patiriamas, maloniai nuteikiantis įspūdis – nesiekiamo nieko gražinti ar nutylėti. Istorinės atminties parodoma tiek, kiek jos atveria pasakojimai ir atpasakojimai, kiek apie tai leidžia spręsti įdėti kai kurių dokumentų (laiškų, liudijimų iš Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro, pamokslų ir pan.) nuorašai. Nors kai ką ir nesunku numanyti – rimtą rengėjų požiūrį į vietinių žmonių kalbą. Dalis tekstelių tiesiog stebina gražiai senosios kartos išlaikyta vietos tarme, nors skambančia itin dažnai pramaišiu su slaviškais žodžiais ir frazėmis. Vis dėlto, kaip reziumuojama Zietelos lietuvių šnektos (viena iš archajiškiausių pietrytinių lietuvių šnektų Baltarusijoje, Gardino sr.) 1998 m. išleisto žodyno⁸ galinio viršelio prieraše, neturėtume priekaištauti, kad vietinių lietuvių kalboje gausu skolinių – tai slavų apsuptyje tirpstančios šnektos paveikslas. Gervėčių krašto atveju kol kas dar matomos tik šio proceso – neišvengiamo gudėjimo – slinkty, lietuviškoji savastis kalbos atžvilgiu dar gyva, net jei ji girdima labiau iš senolių. Nors ir jaunesnės kartos vieno kito pašnekovo kalbėjimas publikuojamuose tekstuose irgi įtaigus, vaizdingas, dažnai yra pajūvairintas gražiais, įsimintiniais palyginimais, mintį vis sustiprinant patarlėmis ir priežodžiais. Sakykime, šiandien itin pavojingas mažas atstumas nuo Astravo elektrinės reaktoriaus nusakomas įspūdingu matu: „[i]ki Gervėčių minutė kita gervei nuskristi“ (p. 159); neretai tokie išmoningi pasakymai papildo, geriau paaiškina vieną ar kitą aprašomą situaciją iš dabartinės žemdirbių patirties: „[g]avo baltarusišką traktorių, kurių čia nors šake kabink“ (p. 160). Lietuvių kalba pačių Gervėčių gyventojų suvokiama apskritai kaip esminė jų lietuviškosios tapatybės dalis. Knygoje prisimenamas vietinių judėjimas dėl teisės lietuvių kalbą girdėti bažnyčioje ir ją bendrauti su Dievu (p. 162). Ne mažiau kalbos atžvilgiu įdomios iš anksčiau susiformavusios ir dar neseniai galiojusios nerašytos nuostatos daugėjant mišrių santuokų:

Jeigu Girių lietuvaite išteka už gudo, išvažiuoja, niekas nekreipia dėmesio. Jeigu lietuvis veda gudę ar lenkę, tai per pusę metų marti turi išmokti lietuviškai. Pusmetį gali kalbėti abiem kalbom, bet paskui tik lietuviškai. Niekur nebuvo šitai parašyta, bet visi laikėsi (p. 174).

Ir baigiant pasirinktais aspektais narplioti recenzuojamą leidinį, nėra kaip apėiti, ko gero, skausmingiausios Gervėčių saloje gerai žinomos „kiemų tuštėjimo“ aplinkybės, spėjusios įsisenėti: tai lietuvių jaunimo išvykimas iš tėviškės ir noras gyventi Lietuvoje. K. Driskius anksčiau pristatytame pokalbyje su J. Vaiškūnu konstatuos šiuo atžvilgiu liūdną šiandienos tikrovę:

.....
8 Aloyzas Vidugiris. *Zietelos šnektos žodynas*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1998. – 847 p.

Svarbiausias ir visų traukos centras – Vilnius. Kitas paradoksas – per paskutiniuosius penkiasdešimt metų Vilnius ir Vilniaus kraštas „nutautino“ Apsą, Gervėčius, Pelesą. Sudėjus visas kartas krūvon – gervėtiškių Vilniuje kelis kartus daugiau nei lietuviškuose Gervėčių krašto kaimuose.

Susipažinus iš arčiau su dar viena lietuvių gyvenimui Baltarusijoje skirta knyga, itin plataus diapazono jos turiniu (su gausiomis autoriaus darytomis fotografijomis, įvairiaaspekčiais jas lydinčiais tekstais) galima tik pasidžiaugti – turime puikų, tinkamą įvairiems tyrimams Gervėčių krašto dabarties su daugybe nuorodų, nusidriekiančių ir į praeitį, autentišką šaltinį. Neabejotinai juo domisi ir domėsis kur kas platesnė publika nei akademinė. Kitas dalykas, kad verčiant šios knygos puslapį po puslapio neužčiuopiama jokia orientacija į ateitį. Todėl čia rašančiajai patogiau pasinaudoti jau esamu, žiniasklaidoje skelbtu atsiliepimu apie šią knygą:

Tai itin jautrus, sugestyvus, labai savitas žvilgsnis į Baltarusijos lietuvius, gyvenančius etninėse lietuvių žemėse ir atskirtus nuo Tėvynės; žmones, tarsi trumpam sustojusius vis labiau tolstančios praeities laike, lyg ir niekur neinančius.⁹

Bronė Stundžienė

.....
9 Jurgis Pekarskis. „Iš praeinančio laiko, kuris istorinėje atmintyje neištirpsta“, *bernardinai.lt*, 2021-01-17. Žr. <https://www.bernardinai.lt/is-praeinancio-laiko-kuris-istorineje-atmintyje-neistirpsta/>.